

נתיב הצדקה

חכמים ינחלו. הדבר הזה יש לך להבין כי מיוחד הצדקה בדבר זה, כי הצדקה שהוא משפיע לאחרים, כל אשר נכנס במדה זאת הש"י מסייע אליו מלמעלה ובמה מסייע אליו הקב"ה בממון שיוכל להשפיע, וזה כי המשפיע דומה למעין כי כאשר המעין משלח מימיו למרחקים כן המשפיע לאחרים, לכך הש"י אשר הוא מקור המשפיע אל הכל משפיע אליו כדי שיוכל להשפיע, כמו שהמעין כאשר מימיו מתפשטין לחוץ, הנה המקור משפיע אליו עוד מים שלא יחסר, וכל שמוסיף לקלת המעין לחוץ המקור יותר נותן לו ואם אין המעין משפיע לחוץ אין המקור נותן לו. ודבר זה בחינה גדולה מאוד, שכל אשר מוסיף לעשות צדקה הש"י משפיע לו לעשות צדקה, כמו שנראה מן המעין אשר משפיע מימיו לחוץ אז המקור משפיע לו. ולמר מסייע אליו בבני אדם המקבלים, כי הש"י משפיע למי אשר ראוי להשפיע לו ולא ישפיע למי שאין ראוי לו, כי נקרא צדקה שראוי שיהיה בצדקה הצדק, ובוה יש בצדקה הצדק כאשר הצדקה היא לאדם אשר ראוי אליו הצדקה. ופירוש הכתוב לפי זה רודף צדקה, ימצא הצדק הגמור דהיינו שהקב"ה מסייע לו שימצא בני אדם מהוגנים שזהו צדקה גמורה, ולא נקרא כלל השפעה כאשר המקבל אינו הגון רק השחתה נקרא. ולמ"ד שהקב"ה נותן לו בנים שיש להם שלש מדות, וזה מפני שהוא משפיע צדקה לאחרים, לכך הש"י משפיע לו בנים ג"כ כפי אשר עשה להשפיע לעני עד שאפשר שיחיה ולכך משפיע לו הש"י בנים בעלי עושר וכו'. ודבר זה בודאי מדה כנגד מדה, כי משפיע לו בנים שהם בעלי השפעה כי במה שהם עשירים הם משפיעים לאחרים, והם ג"כ בעלי חכמה להשפיע מחכמתם לאחרים, וכן בעלי אגדה דורשים ומשפיעים לאחרים. ובוה הם טובים ומשפיעים לכל הבריות, כי כאשר הם בעלי עושר אז הם יכולים להשפיע מעושר שלהם לעניים אשר הם צריכים לדבר זה, ובעלי חכמה להשפיע מחכמתם לחכמים. ואם אין המקבלים כל כך חכמים רק בעלי בתים ואינם מקבלים חכמה, בניו הם בעלי אגדה ויכולים לדרוש ברבים ויקבלו ממנו. וכל זה כאשר הוא רודף צדקה ורוצה להשלים את העני במה שהוא חסר, ממציא לו הש"י בנים שיהיו משלימים את העולם, שיהיו בניו בעלי עושר והעושר משלים הבריות, וגם יהיו משלימים את העולם בחכמה כי יהיו בעלי חכמה, וגם משלימים שאר אנשים שאין מקבלים חכמה בדברי אגדה, עד שיהיו משלימים את הכל. וכל זה בזכות הצדקה שהוא משלים את העני במה שחסר, לכך הש"י משפיע לו בנים שהם משלימים את העולם בכל. ועוד יש בזה דבר מופלג בחכמה מאוד, כי כאשר הוא רודף צדקה ומשפיע לעני אז הש"י משפיע לו בנים אשר הם בעלי מדרגה עליונה בגי מעלות עליונות שהם ידועים לנבונים, ואין להאריך בזה:

בספר משלי (כ"א) רודף צדקה ותסד ימצא חיים צדקה וכבוד. אמר לשון רודף, כי יש לאדם לרדוף אחר הצדקה והתסד, כמו שאמרו בפי הבונה (שבת ק"ד, א') מאי טעמא מהדר אפיה דגימ"ל לדל"ת משום דדרך גומלי חסדים לרוץ אחר דלים, מאי טעמיה פשיט כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל כי היכי דלמצי ליה נפשיה ולא לצטערן ומאי טעמא מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצנעא כי היכי דלא ליכסף עניא ע"כ. ור"ל מפני כי העני מתבייש לקבל צדקה ויש לנותן לרדוף אחריו עד שיקבל ולכך כתיב רודף. ועוד כי כבר התבאר למעלה כי שכר הצדקה לפי גמילות חסד שבה, היינו שיתן הנותן מצד הטוב שבו שהוא נפש טובה, ולכך אמר רודף צדקה כי כאשר רודף אחר הצדקה מורה דבר זה שהוא בעל נפש טובה שהרי הוא רודף אחר הטוב, ולכך כאשר העני בא אליו ומבקש ממנו ועושה בשביל שלא יוכל לראות בצרתו ונותן לו אין זה מורה על הטוב שבו. ואמר ימצא חיים, ודבר זה תמצא בכל מקום שיש עם הצדקה החיים, והדעת מחייב דבר זה כי הצדקה שהוא משפיע לעני להחיותו הוא עצם החיים, ולכך מי שנותן צדקה גם כן ראוי לו החיים, ואפילו אם באו עליו מתנגדים מבחוץ אין שולטין בו ולא יגיעו אליו כלל, כי במקום הצדקה שהוא החיים לא ימצא המיתה. ואמר ימצא צדקה כי מי שנותן צדקה ימצא צדקה, כי מי שמרתם על עניים גם לו יש מרחמים, והצדקה שגא' בכאן היינו הצדקה מאת הש"י שהוא יתי מרחם עליו. וכמו שאמרו בספרי (דברים י"ג) ונתן ה' אלקיך רחמים ורחמך מכאן ר"ג בר רבי אומר כל המרחם על הבריות מרחמים עליו וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו, ודבר זה עמוק מאוד. ואמר וכבוד כי דבר זה גם כן בשביל מדת הצדקה ראוי שימצא כבוד, וכמו שאמר הכתוב פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד, וכל זה יתבאר עוד איך התרוממות והכבוד ראוי ביותר לבעל הצדקה:

בובפ"ק דבתרא (ט', ב') אמר רבי יצחק מאי דכתיב רודף צדקה ותסד ימצא חיים צדקה וכבוד משום דרודף צדקה ימצא צדקה אלא מי שרודף לעשות צדקה הקב"ה ממציא לו מעות לעשות מהן צדקה רב נחמן בר יצחק אמר הקב"ה ממציא לו בני אדם המהוגנין לעשות להם צדקה כדי לקבל עליהן שכר לאפוקי ממאי לאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא מאי דכתיב ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקב"ה רבש"ע אפילו בשעה שכובשים את יצרים ומבקשין לעשות צדקה הכשילים בבני אדם שאינם מהוגנין כדי שלא יקבלו שכר עליהם, ר"י יהושע ב"ל אומר זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה, בעלי חכמה דכתיב ימצא חיים, בעלי עושר דכתיב צדקה, בעלי אגדה דכתיב וכבוד ודכתיב כבוד